

ESTRADA – ARTĂ DE SINTEZĂ. SPECIFIC ȘI PARTICULARITĂȚI

ESTRADA – SYNTHESIS ART. SPECIFICS AND PARTICULARITIES

ELENA BASAEV¹,

conferențiar universitar interimar,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

CZU 792.7

Estrada – artă de sinteză, care înglobează majoritatea genurilor artei: arta actorului, arta muzicală, arta coregrafică, artele plastice etc. La moment, estrada este una dintre cele mai răspândite forme ale artei. Prin multitudinea intercalărilor genurilor și diversitatea mijloacelor de expresivitate, atât a limbajului cât și a mijloacelor tehnice, estrada devine, în același timp, o artă complexă și perceptibilă. În ultimii ani, mijloacele și modalitățile de expresie caracteristice estradei, capătă repede amploare și în arta dramatică. Arta spectacolului de estradă este o artă imediată, a procesului, și nu a rezultatului. O altă caracteristică este lipsa peretelui „4” – comunicarea directă a artistului cu spectatorul, expresivitatea în gândire, mișcare și formă.

Estrada, la fel ca celelalte arte, se află într-un proces permanent de transformare și evoluție. În timp, optica ei schimbă unghiul de vedere asupra lucrurilor și este perfectibilă în funcție de gradul și diversitatea informației culturale, de evoluția cunoașterii științifice.

Cuvinte-cheie: estrada, estrada – artă de sinteză, arta estradei, formele estradei, estrada – laconism, expresivitate și formă

Estrada – art of synthesis, which encompasses most of the genres of art: acting art, musical art, choreographic art, plastic arts etc. Estrada, at the moment, is one of the most widespread forms of art. Through the multitude of intercalated genres and diversity of expressive means of both language and technical means, Estrada becomes, at the same time, a complex and perceptible art. In recent years, the ways and means of expression typical of Estrada, are rapidly expanding in the dramatic art. The art of the stage show is an immediate art of the process and not of the result. Another feature is the lack of wall „4” – the artist’s direct communication with the spectator, expressiveness in thinking, movement and form.

Estrada, like the other arts, is in a permanent process of transformation and evolution. Over time, its perspective changes the angle of view on things and it is perfectible depending on the degree and diversity of the cultural information, the evolution of scientific knowledge.

Keywords: estrada, estrada – art of synthesis, estrada art, estrada forms, estrada – laconism, expressivity and form

Introducere

„Estrada – originalitate...”

(S. Kastelean) [1 p. 32].

„Estrada – locul acțiunii...”

(G. Hazanov) [1 p. 27].

„Estrada – modernitate, contemporaneitate...”

(V. Leontiev) [1 p. 48].

Estrada – artă de sinteză, care înglobează majoritatea genurilor artei: arta actorului, arta muzicală, arta coregrafică, artele plastice etc. La moment, estrada este una dintre cele mai răspândite forme ale artei. Prin multitudinea intercalărilor genurilor și diversitatea mijloacelor de expresivitate, atât a limbajului cât și a mijloacelor tehnice, estrada devine, în același timp, o artă complexă și perceptibilă. În ultimii ani, mijloacele și modalitățile de expresie caracteristice estradei capătă repede amploare și în arta dramatică.

Arta spectacolului de estradă este o artă imediată, a procesului, și nu a rezultatului. Estrada poartă în sine un caracter aparent distractiv. O altă particularitate a estradei este laconismul. În acest context, V.E. Meyerhold [2 p. 59], actor, teoretician, regizor și director de teatru din Rusia, spunea: „Noi tindem spre ceva concis. În secolul acesta nimeni nu dispune de timp, de aceea tindem să ne exprimăm într-o formă laconică ei clară”. Având în vedere concizia prezentărilor, artiștii pe estradă recurg la diferite

¹ elena_gutsu@mail.ru

mijloace (trucuri) care interacționează direct și rapid asupra publicului. O altă caracteristică este lipsa *peretelui „4”* – comunicarea directă a artistului cu spectatorul, expresivitatea în gândire, mișcare și formă.

De-a lungul timpului, arta estradei a dat naștere unor forme artistice. S.S. Clitin [1 p. 9], teoretician și regizor rus, le face o clasificare, împărțindu-le, după formă și conținut, în:

- *Estrada concertistică* (concerte teatralizate, concerte tematice, concerte de divertisment, concerte – review, concerte – show, concerte pentru copii etc.).
- *Estrada teatrală* (spectacolele de estradă, spectacole de revistă, spectacole de miniaturi, spectacole de varietăți, music-hall-uri etc.).
- *Estrada de sărbătoare* (manifestări publice: *sărbători, carnavaluri, festivaluri* etc.).

Estrada, la fel ca celelalte arte, se află într-un proces permanent de transformare și evoluție. În timp, optica ei schimbă *unghiul de vedere* asupra lucrurilor și este perfectibilă în funcție de gradul și diversitatea informației culturale, de evoluția cunoașterii științifice.

Arta spectacolului de estradă – de la începuturi până în prezent

Conform DEX-ului, *estrada* (estrade), reprezintă: 1. Platformă (demontabilă) de dimensiuni mici, adesea improvizată, într-o sală sau în aer liber, pe care se desfășoară reprezentații artistice. De *estradă* (despre muzică, concerte, spectacole) – distractiv, ușor și variat; (despre teatre) care dă spectacole cu program distractiv, ușor și variat; 2. Gen muzical ușor, distractiv, cuprinzând mici piese vocale și instrumentale cu caracter dansant.

Acest gen de artă a început să se dezvolte încă din antichitate și anume din Grecia Antică, odată cu apariția sărbătorilor dionisiace, și a evoluat până în zilele noastre. D.N. Ushakov, teoretician rus, definește estrada în felul următor: *arta formelor mici, reprezentări teatrale (spectacole muzicale, muzical-coregrafice etc.) în aer liber, sală de concert sau teatru de estradă* [1 p. 16].

Estrada este o artă dramatică, ce sintetizează o varietate de genuri ale *artei* în genere, la rândul lor, fiecare gen are mai multe subgenuri, care vizează specificul tehnicii, măiestriei interpretative, materialul de bază utilizat fiind individualitatea artistului sau a unui grup de artiști. Estradei îi este caracteristică comunicarea directă a artistului cu publicul-spectator, de multe ori *adresarea* vine de la persoana întâia. Deseori, interpretul (artistul de estradă) simte necesitatea de a se *transfigura* (preschimbând *chipul-mască*). Această metamorfoză are loc pe scenă, în fața spectatorului, interpretul (artistul de estradă) folosind anumite detalii (peruci, elemente de costum, recuzită etc.). Având în vedere concizia prezentărilor de estradă, interpretul (artistul de estradă) utilizează mijloace ce au un impact pronunțat și rapid asupra publicului spectator, spre exemplu: *bufonada* sau *grotescul*. Elementele feerice, spectaculoase sunt des întâlnite pe estradă.

Încă pe la mijlocul secolului XVIII, pentru a captiva atenția publicului, artiștii ambulanți inventau diverse texte satirice, glume, cascadorii acrobatice, care incitau spectatorul până la începutul prezentării propriu-zise. Apoi reprezentațiile continuau în corturi cu emițători de sunet, acrobați, jongleri. În a doua jumătate a secolului XIX apar noi forme de reprezentări artistice: farsa, sketchul, cupletele etc. Tot în această perioadă, în programele artistice erau incluși și soliști-instrumentiști, naratori, cântăreți, declamatori, soliști belcanto, interpretând arii și duete din opere.

Arta spectacolului de estradă capătă amploare, apar music-hall – urile, care își au începuturile de prin taverne. Primele music-hall-uri au apărut în Londra la sfârșitul secolului XIX în café-cabare, unde se adunau artiști, poeți, actori, dansatori. Aici a apărut pentru prima dată conferansul. În secolul XX arta spectacolului de estradă capătă colorit, datorită muzicii jazz, când își fac apariția orchestrele jazz conduse de Benny Goodman, Louis Armstrong, Duke Ellington. În coregrafie au început a fi folosite ritmuri moderne și elemente acrobatice. Au fost aprobate noi *forme* și *stiluri* în arta coregrafică: step dans, quickstep dans, foxtrot-like dance etc.

În ultimii ani, *Teatrul de Stradă* capătă o amploare deosebită în țările europene. Francezii consideră acest teatru cel mai apropiat de public. Punctul forte al spectacolelor stradale este faptul că publicul spectator devine parte componentă a actului scenic și nu este impus să stea așezat ca în sala de spectacole. În Europa acest teatru este considerat un *teatru al secolului XXI*.

Modalități de exprimare în arta spectacolului de estradă

Modalitatea de exprimare este o caracteristică formată în timp, care spune că arta spectacolelor de estradă trebuie să lase în permanență publicului spectator cele mai mari emoții, deoarece acest gen de spectacole deseori este prezentat doar o singură dată. Paradoxal, mai tot timpul un spectacol de estradă bun poate să genereze emoții vii pentru zeci de ani înainte, cu toate acestea, un spectacol de estradă trăiește numai o dată.

Expresivitatea, ca noțiune și concept, a însemnat obiectul studiului încă din cele mai îndepărtate timpuri – în reprezentările ritualurilor, procesiunilor din cadrul sărbătorilor populare, în care ideea de regie, fără a fi clar determinată, își motiva, într-un fel sau altul, existența artistică. Asta pentru că coerența mai mare sau mai mică a adunării mulțimilor, ordinea, unitatea mai mare sau mai mică a mișcărilor presupuneau un ghid coordonator, o supraveghere avizată și bine coordonată. Însă, niciodată nu trebuie confundată regia cu spectacolul, regia este mai mult ca un spectacol, în măsura în care activitatea directorului de scenă precede premiera. Sferele acestor 2 noțiuni nu se suprapun și, de aceea, nu pot fi înlocuite una prin cealaltă. Așa cum modalitățile și formele de expresie sunt cele care transpun ideea teoretică din scenă în una practică, pregătirea profesională a regizorului trebuie să îngăduie, să înlesnească și să stimuleze raporturile creatoare prin elementele esențiale ale teatrului. Regizorul trebuie astfel predispus, încât să cunoască fiecare domeniu al teatrului, receptându-l sensibil și utilizându-l în sinteza spectacolului.

K.S. Stanislavski afirma, la un moment dat: „De azi înainte, teatrul constituie viața noastră, închinată pe de-a-ntregul unui țel unic – anume creării unei opere de artă, care înobilează, înalță sufletul omului și insuflă marile idealuri ale libertății, dreptății și dragostei de oameni” [1 p. 86].

Evident, limbajul, mișcarea, gestul, costumul și machiajul sunt mijloace de expresivitate ale actorului, dar care se află în subordinea directă a autorului textului și a coordonatorului spectacolului, adică a regizorului. Dacă toate la un loc nu corespund pulsului interior cu intențiile logice, atunci mijloace de expresivitate ale actorului riscă să rămână suspendate în gol, motiv pentru care regizorul trebuie să stimuleze și să cultive simțul ansamblului, determinând toată echipa de creație să caute neîncetat unitatea creativă. O altă legitate artistică impune fuziunea logică dintre actor și mediu, dintre interpret și ambianța scenică, acordându-l cu decorul, costumul, muzica.

În teatrul de estradă contemporan se impune din ce în ce mai insistent instruirea unui actor *universal*, care să poată răspunde competent celor mai variate insistări ale regizorului, ale tehnologiilor *scenei moderne*. Asemenea actorului, și regizorul trebuie să studieze în continuu și să cunoască inovațiile artei contemporane, pentru a le utiliza ulterior în propriile realizări scenice. Spectacolele de estradă reliefează, în primul rând, valoarea constituentelor non-verbale, a dimensiunilor plastice, vizuale ale imaginii. Iar elementele plastice, ca expresie, conferă imaginii avantaje care nu pot fi neglijate. Modalitățile de expresie specifice limbajului non-verbal aduc în comunicare contactul direct, perceperea imediată și globală a imaginii, analiza și relaționarea semnelor efectuându-se ulterior. Marele regizor al secolului XX, A. Artaud, descoperă la baza materialității scenice un alt *limbaj*, care pentru el este unul fizic, ceea ce avantaja aducerea în prim-plan a elementelor plastice, vizuale și spațiale [3 p. 74]. Limbajul non-verbal poate fi perceput ca: limbaj vizual (expresie corporală, decor, lumină, video etc.), limbaj sonor (muzica, pauza, efectele), dar și limbaj senzitiv – atmosfera fiind presiunea din exterior asupra individului, starea de spirit creată în jurul cuiva sau a ceva. Atmosfera este definită ca fiind al 6-lea simț – simțul instinctiv – și deține un rol foarte important pentru susținerea procesului de creație. Unitatea imaginii unui spectacol este argumentată prin organicitatea elementelor, funcționalitatea lor, asigurând armonia întregului.

Mizanscena este o particularitate indispensabilă a procesului de transpunere în scenă sau elementul-cheie al rezolvării anumitor situații sau scene, care face parte dintr-un spectacol [2 p. 46]. Și aici facem referire la termenul de mizanscenă, o modalitate de exprimare regizorală, dar și un element esențial în arta spectacolului de estradă. Mizanscena este unul dintre cele mai puternice mijloace de expresie a conceptului regizoral. Mizanscena este succesiunea momentană a acțiunii spectaculare, prezența spectaculoasă consecutivă. Din acest motiv, mizanscena este parte indispensabilă a *montajului scenic* sau a cadrării evenimentelor. Asemeni principalelor tipuri de montaj (consecutiv, paralel, asociativ, parcursiv)

ale filmului cinematografic și televizat, *montajul scenic* se clasifică și el în mizanscene consecutive, paralele, asociative, parcursive. Mizanscena presupune utilizarea spațiului scenic atât în plan *bidimensional* cât și tridimensional. Mizanscena e cea care unifică într-un tot întreg actorul (interpretul), lumina, sunetul și decorul. *Gândirea plastică* a regizorului declanșează imaginația și fantezia, astfel, regizorul apelează la figurile de stil – *simbolul, metafora, alegoria, hiperbola* – ca modalitate de expresivitate scenică.

Așadar, particularitățile modalităților de expresie în arta spectacolului de estradă sunt strict dependente de individualitatea regizorului, de potențialul interpreților, de posibilitățile utilajului tehnic folosit. Rămâne doar să clasăm originalitatea fiecărei viziuni regizorale din perspectiva armonizării tuturor elementelor enumerate mai sus.

Concentrarea mijloacelor de exprimare este una din legile de bază ale spectacolului de estradă: mărește scara caracterului pozițional, valorifică însemnătatea figurilor de stil, semantica cuvântului, gestului, pauzelor, importanța tempo-ritmului etc.

Vorbește puțin despre modalitățile de exprimare. Fă referințe la diversitatea spectacolelor, la posibilitățile tehnice, funcționalitatea scenografiei, costumului... Dacă e să vorbim despre specificul acestui gen de artă, atunci putem spune că el nu poate exista în afara dinamicii, laconismului, concentrării tuturor posibilităților de evoluare și expresivității procedeelelor într-o formă comprimată, clară și absolut accesibilă spectatorului [4 p. 54]. Estrada, în toate formele ei, constituie acum una dintre cele mai răspândite genuri de artă [5 p. 86]. Ea se deosebește prin multidimensionalitatea sa. Capacitatea de a aduce în arta spectacolului de estradă o expresivitate artistică, ce corespunde ideii scenaristului/regizorului, a sensibilității actului interpretativ, face ca mijloacele și modalitățile artistice de expresie, care apar în procesul de creație, să fie de o diversitate largă. În conformitate cu intenția scenaristului, regizorul intensifică și precizează acele părți ale conceptului care contribuie la expresivitatea emoțională a spectacolului. Reprezentările de estradă nu pot fi privite izolat, fără analiza socio-psihologică a publicului. Publicul contemporan s-a schimbat tot atât de brusc ca și arta teatrală în genere. El are tot dreptul să se aștepte la sinteze, la integritatea organică a acțiunii scenice. În acest sens, rolul regizorului de estradă crește. În conformitate cu criteriile curente ale acestui tip de artă, el îndeplinește rolul codului semantic al întregului spectacol care, în timpul desfășurării acțiunii, se descifrează cu ajutorul interpreților/artiștilor de estradă și acompaniamentului din lumini și muzică. Schimbarea frecventă a stilurilor și metodelor artistice nu a împiedicat la unirea eforturilor pentru reînnoirea și îmbogățirea limbajului figurativ al artei spectacolului de estradă, a făcut flexibilă dorința interioară spre căutare artistică a regizorilor de estradă. Regizorul spectacolelor de estradă a devenit un *maestru* al sintezei. El este și pictor, și arhitect, și tehnician, și coregraf, și autor al conceptului muzical al spectacolului. Aceasta o demonstrează practica artei spectacolelor de estradă.

Concluzii

Formele *estradei* și modalitățile de expresie regizorală în arta spectacolului de estradă devin din ce în ce mai variate. Interacțiunea *artei de estradă* cu *arta dramatică, muzicală, coregrafică, artele audio-vizuale* etc. capătă amploare, transformându-se într-un adevărat *laborator de creație*.

În teoria *artei de estradă* este cunoscută, în primul rând, ideea de *teatru de estradă* ca artă a spectacolului ce cuprinde, pe de o parte, toate formele reprezentației de teatru cult și popular, de teatru european și teatru extraeuropean, teatru de „bâlci” (mimică și pantomimă), teatru muzical etc., iar pe de altă parte – aspectele esteticii sau poeticele teatrale. Abordarea și studiul esteticii teatrale presupune două repere majore: recunoașterea elementelor de natură funcțională în aria spectaculară a estradei și fundamentarea teoretică și conceptuală a formelor spectacolului de estradă, prezentate într-o organizare tematică și raportate diacronic la diferite perioade istorice, dar și stilistice reprezentative.

Determinările specifice artei spectacolului de estradă sunt următoarele: autoritatea artelor tradiționale, persistența idealului, vizualitatea, convenționalitatea, senzorialitatea, spontaneitatea, improvizarea, politicul, poziția regizorului, democratizarea creației, spectacolul ca atitudine demonstrativă, regia și mutațiile actorului/interpretului, publicul, ca ultimă rațiune a artei de estradă. Așadar, subordonată, inițial, celorlalte arte, *estrada* a început timid să-și găsească specificitatea, pentru ca, mai apoi, artei spectacolului de estradă să i se recunoască o estetică specifică. Odată cu recunoașterea supremației imaginii față de cuvânt, în arta spectacolului de estradă urmărim o evoluție estetică a descifrării particularităților

arhitectonicii spectacolului: cadrul logistic, cadrului vizual și cadrul ritmic. Prioritatea revine mijloacelor vizuale (*forme*) care îl captivează pe spectator.

Eстрада se află într-un permanent proces de transformare și evoluare, care a devenit, prin activități multiple, o adevărată bază de cercetare și creație artistică în domeniul *artei spectacolului contemporan* cu aplicabilitate în diferite domenii ale vieții comunitare.

Referințe bibliografice

1. КЛИТИН, С.С. *Эстрада: проблемы теории, истории и методики: учеб. пособие для театральных институтов и вузов искусств*. Ленинград: Искусство, 1987.
2. МЕЙЕРХОЛЬД, В. *Статьи. Письма. Речи. Беседы*. Ч. 1. 1891–1917, Ч. 2. 1917–1939. Москва: Искусство, 1968.
3. БОГДАНОВ, И.А. *О режиссуре оригинальных жанров эстрады*. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургская гос. акад. театрального искусства, 2003.
4. БОГДАНОВ, И.А. *Постановка эстрадного номера: учеб. пособие для высших учеб. заведений*. Санкт-Петербург: Акад. театрального искусства, 2004.
5. БОГДАНОВ, И.А., ВИНОГРАДСКИЙ, И.А. *Драматургия эстрадного представления*. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургская гос. акад. театрального искусства, 2009.